

T. S. ELIOT

Pascal: Gondolatok

A fordítás alapjául szolgáló kiadás: T. S. Eliot: from *The Pensées of Pascal*. In: *Selected Prose of T. S. Eliot*. (Edited and with an Introduction by Frank Kermode); Faber and Faber, London, 1984, 237–238.

A társadalom iránti érdeklődése nem vonta el Pascalt tudományos kutatómunkájától, de nem is foglalta le meglehetősen rövid és mozgalmas életének túlságosan hosszú szakaszát. Részben természetes elégedetlensége az olyan étellel, amelytől mindent megtanult, amire az megtaníthatta, részben szentéletű hűgának, Jacqueline-nek hatása, részben egészsége romlásával párhuzamosan növekvő szenvedése fordította figyelmét az evilági életéről egyre inkább az örökkévalóság gondolata felé. És 1654-ben megtörtént, amit „második megtérésének” hívnak, de ami egyszerűen csak megtérésének nevezhető.

Misztikus élményéről feljegyzést készített, amit állandóan magánál tartott, s amelyet halála után kabátjába varrva találtak meg. Az élményt 1654. november 23-án élte át; hitelességében mindaddig semmi okunk kételkedni, amíg az összes misztikus élmény tagadása mellett nem döntünk. Pascal ugyanakkor nem volt misztikus, műveit sem a misztikus írások között tartják számon; sokan átélik azt, ami kizárólag misztikus élménynek nevezhető, s mégsem lesznek misztikusok. A *Lettres écrites a un provincial* — az a mű, amelynek megírásához közvetlenül a tapasztalat után kezdett hozzá — a miszticizmussal ellenkező álláspontot képviselő vallási polémia mesterműve. Jól tudjuk, hogy az isteni illumináció átélésekor igen rossz egészségi állapotban volt — az pedig közhelynek számít, hogy némely betegség nem csupán a vallási illumináció átélését segíti elő, de jótékony hatással van a művészi, irodalmi alkotások létrehozására is. A szemmel láthatóan egy helyben topogó — hónapokig vagy évekig érlelt — írás hirtelen formát kap és szavakba öntődik; ilyenkor terjedelmes részek keletkezhetnek, amelyek alig-alig, vagy egyáltalán nem igényelnek javítást. Nem talállok megfelelő szót az automatikus írásmódnak mint az irodalmi kompozíció modelljének az értékelésére: kétségeim vannak azaz kapcsolatosan is, hogy ezeket a pillanatokat maga az író képes-e értékelni — akivel ilyesmi történik, kétségtelenül inkább közvetítőnek, semmint alkotónak érzi magát. Nincs mestermű, amely teljes egészében ilyen módon keletkezett: a vallási ihlet legmagasabb formája sem elegendő önmagában a vallásos élethez, még a legtúlfűtöttebb misztikus is kénytelen visszatérni a való világba, és józan eszére hallgatva kell élményének következményeit a mindennapokban alkalmaznia. Nevezhetjük ezt az istenivel való lelki közösségnek, vagy az elme ideiglenes kikristályosodásának. Mindaddig, amíg a tudomány arra taníthat, hogy az ilyen jelenség tetszés szerint reprodukálható, nem tarthat igényt a magyarázatára: az csakis hozadéka alapján ítélni lehet meg. (1931; *részlet*)

Medve A. Zoltán
fordítása